

Динамика на разходите в държавния бюджет на Р България за периода 2000 -2005 г

Въведение

За едногодишен период държавният бюджет в приходната си част включва бюджетните приходи (предимно от данъчно облагане), а в разходната си част - бюджетните разходи (предимно правителствените разходи). В най-общ смисъл, бюджетът изравнява планираните разходи с очакваните приходи. При тази ситуация на изравнени приходно-разходни части говорим за равновесен бюджет или още за бюджетно равновесие. Познати са два вида бюджетно равновесие: аритметично и функционално.

Аритметично (разчетно) бюджетно равновесие е равновесието на бюджетните приходи и разходи, при което салдото на бюджетния баланс е равно на нула. Като синоним на балансирания бюджет в икономическата литература често се използва и терминът "неутрален бюджет". Разновидност на аритметичното равновесие на бюджета е т.нар. кредитно бюджетно равновесие.

Публичните (бюджетните) разходи осигуряват предлагането на публични блага за гражданите. Класифицирани като:

Р разходи за покупка на производствени фактори (текущи и капиталови разходи)

Р трансферни бюджетни разходи, използвани за пенсии, стипендии, помощи за безработни и социално слаби граждани, както и за погасяване на главниците по дълга и лихвите по него, те предопределят и подхода към тяхното ограничаване с цел намаляване на данъчната тежест за данъкоплатците, чрез тези разходи става възможно да се ползват такива блага като образование, национална сигурност и защита и пр.

Необходимо е да се реши въпросът за измерването на бюджетните разходи, за да се разкрият тенденциите в развитието на публичния сектор. Анализирането на тези тенденции и на влиянието на публичния сектор върху социално-икономическото развитие на страната може да стане чрез измерването на бюджетните разходи, респективно чрез относителния им размер спрямо някои от агрегатните индикатори на националните сметки (БВП).

1. Тенденции при разходите в държавния бюджет

Според статистическите данни на Министерството на финансите, разходите в бюджета за посочения период са представени на графиката:

Графика 1 Абсолютна сума на разходите в бюджета

Графика 2 Изменение спрямо предходната година

Графика 3 Изменение спрямо първата година / 2000 г/

Може да се направи извода, че разходите, които формират разходната страна на държавния бюджет се повишават, което е видно и от таблица 1. Повишението обаче, както е видно от графика 2 и 3 е неравномерно, като през 2002 г има най –нисък ръст на държавните разходи.

Таблица 1 Разходи на акумулирана месечна основа

-

2000

2001

2002

2003

2004

2005

Яну

302,0

832,5

367,7

737,0

841,2

859,6

Фев

698,6

1294,6

869,5

1195,6

1531,5

1624,7

Мар

1053,0

1774,1

1376,1

1846,2

2222,5

2355,2

Апр

1399,2

2356,6

2113,1

2594,1

2963,0

3242,2

Май

1821,1

2898,0

2531,4

3016,6

3640,1

4008,8

Юни

2228,5

3524,7

3018,5

3639,2

4315,5

4882,4

Юли

3122,5

4332,2

3718,5

4372,7

5134,6

5839,4

Авг

3589,4

4803,8

4205,2

4979,0

5773,9

6580,7

Сеп

3987,6

5319,5

4697,0

5520,4

6575,3

7382,3

Окт

4405,7

5732,0

5252,8

6200,7

7249,0

8164,5

Ное

5048,8

6225,0

5949,2

6952,7

8019,3

8992,9

Дек

6205,2

7186,0

7286,0

8552,2

9757,0

10417,2

1. Структура на държавните разходи

Структурата на държавните разходи е представена на следващите таблици:

Таблица 2 Разходи по функции

Разходи по функции

2000г

2001г

2002г

2003г

2004г

2005г

Общи държавни служби

942

952.1

950.7

1097.8

1115.2

1268.3

Отбрана и сигурност

1410.2

1453.6

1707.3

1787.7

1997.8

2197.3

Образование

1129.9

1192.4

1353.4

1504.7

1652.4

1814.8

Здравеопазване

977.7

1196

1437.3

1697.7

1769.1

2008.6

Социално осигуряване и соц грижи

3785.5

4026

4339.5

4805.2

5238.4

5624.9

Жилищно строителство и др

432.7

506.7

503.2

497.3

586.3

725.8

Почивно дело, култура

222.8

217.5

223.1

286.1

303.7

340.6

Икономически дейности

1213.4

1367.4

1504.9

1668

1838.4

1991.5

Други разходи

1119.7

1105.8

713.1

724.2

697.7

685.6

Таблица 3 Относителен дял на отделните разходи в общата сума разходи

Разходи по функции

2000г

2001г

2002г

2003г

2004г

2005г

Общи държавни служби

942

952.1

950.7

1097.8

1115.2

1268.3

Относителен дял

8.39

8.48

8.46

9.77

9.93

11.29

Отбрана и сигурност

1410.2

1453.6

1707.3

1787.7

1997.8

2197.3

Относителен дял

12.55

12.94

15.20

15.91

17.78

19.56

Образование

1129.9

1192.4

1353.4

1504.7

1652.4

1814.8

Относителен дял

10.06

10.61

12.05

13.39

14.71

16.15

Здравеопазване

977.7

1196

1437.3

1697.7

1769.1

2008.6

Относителен дял

8.70

10.65

12.79

15.11

15.75

17.88

Социално осигуряване и соц грижи

3785.5

4026

4339.5

4805.2

5238.4

5624.9

Относителен дял

33.70

35.84

38.63

42.77

46.63

50.07

Жилищно строителство и др

432.7

506.7

503.2

497.3

586.3

725.8

Относителен дял

3.85

4.51

4.48

4.43

5.22

6.46

Почивно дело, култура

222.8

217.5

223.1

286.1

303.7

340.6

Относителен дял

1.98

1.94

1.99

2.55

2.70

3.03

Икономически дейности

1213.4

1367.4

1504.9

1668

1838.4

1991.5

Относителен дял

10.80

12.17

13.40

14.85

16.36

17.73

Други разходи

1119.7

1105.8

713.1

724.2

697.7

685.6

Относителен дял

9.97

9.84

6.35

6.45

6.21

6.10

Всичко

11233.9

12017.5

12732.5

14068.7

15199

16657.4

Структурата на разходите може да се види и на графиката:

Графика 4. Структура на разходите

Може да се направи извода, че разходите имат различен относителен дял в общата разходна част на бюджета на страната за отделните години. Най – съществената част от разходите е заета от разходите, свързани със социалното осигуряване и социалните грижи, което е обусловено от социалната политика на страната, водена през периода. Както е видно, дела на тези разходи се увеличава.

Нараства и дела на разходите за отбрана и сигурност, което е обусловено от членството на страната в НАТО и изискванията, които се поставят към националната система за сигурност и отбрана. С най – нисък дял са разходите за почивно дело и култура.

Заклучение

Съществуват редица фактори, които водят до нарастване на публичните разходи, като тези фактори могат да се обусловят:

- Фискалната децентрализация. Прехвърлянето на някои дейности от страна на централната власт в ръцете на местните власти е фактор за нарастване на публичните

разходи, тъй като стремежът на местните представители на властта е да максимизират своята функция на полезност. В името на тази цел те са готови да приемат по-големи местни (общински) бюджети, за да решат някои проблеми на региона и да докажат загрижеността си за живеещото там население.

- Административното лоби. Работещите в бюджетната сфера представляват самостоятелна сила, оказваща влияние върху формирането на публичните разходи чрез натиск над политиците. Ефективността на този натиск е чувствителна, тъй като обикновено работещите в бюджетната сфера получават по-ниски доходи от тези в частния сектор, а политиците, особено преди избори, се стремят да спечелят техните гласове и доверие.
- Левоориентираните правителства. Техните програми обикновено са ориентирани към нарастване на социалните разходи, които са елемент на публичните, което в средносрочен период означава увеличаване на бюджетните разходи.

В крайна сметка, всички фактори водят до нарастване на публичните разходи. Именно поради това съвременната държава трябва да налага контрол върху растежа на публичните разходи и върху свиването им.